

Az irónia és a hazugság kommunikatív komponenseinek felismerése 5-10 éves korban

Babarczy Anna – Szücs Márta – Balázs Andrea (BME)

Az irónia társas és kommunikatív céljaiból adódó komplexitása okozhatja, hogy megértése relatíve későn alakul ki más indirekt nyelvhasználati formákhoz képest: Még 6-7 éves gyermekek is gyakran megtévesztésként értékelik az ironikus megnyilatkozásokat (Szücs és Babarczy 2017). Filippova és Astington (2008) szerint az 5 és 7 év közötti gyerekek számára nemcsak az ironikus megnyilatkozás beszélői szándékának és attitűdjének felismerése, hanem már az igazságértékére vonatkozó beszélői vélekedésének helyes megítélése is nehézséget jelent.

Jelen kutatásban a beszélő vélekedésének, szándékának és attitűdjének felismerését és megítélését vizsgálatuk iróniát, hazugságot és szó szerint igaz állítást tartalmazó megnyilatkozásokra vonatkozóan 5-10 éves gyermekek körében. A vizsgálatban 91 tipikus fejlődésű gyermek vett részt három korcsoportba osztva. Egy történet-megértésen alapuló feleletválasztós feladatsorban (Harris and Pexman 2003 alapján) egy vélekedés, egy szándék és egy attitűd kérdésre válaszoltak.

A beszélő vélekedését kétértékű (igaz/hamis) skálán vizsgáltuk. Míg az ötévesek számára a három állítás típus egyforma mértékben okozott nehézséget (75% körüli helyes válasz), addig a tízévesek számára mindhárom egyformán könnyűnek bizonyult. A hétévesek meglepő módon a hazugság tényállásának felismerésében voltak legkevésbé sikeresek (alig 60% helyes válasz).

A beszélő szándékára három lehetséges válasz volt: a beszélő viccelődött, be akarta csapni a hallgatót, vagy úgy gondolta, ahogy mondta. Az ironikus állítások mögött rejlő szándék felismerése volt a legnehezebb a gyerekek számára: a véletlen szintjén teljesített a két fiatalabb csoport, és a legidősebbek is csak az esetek felében értékelték jól a szándékot. A becsapás szándékát valamivel könnyebben ismerte fel mindhárom csoport, és a szó szerint igaz mondatok bizonyultak a legkönnyebbek.

A beszélő attitűdjét egy ötértékű (undok-kedves) skálával mértük. Az iróniát és a hazugságot egyik csoport sem különböztette meg egymástól, és mindhárom csoport szignifikánsan undokabbnak ítélte meg ezek beszélőjét, mint a szó szerint igaz állításokét, bár a tízéveseknél valamivel kisebb volt a különbség e tekintetben, mint a fiatalabb csoportoknál.

Mindezek megerősítik Filippova és Astington eredményeit, melyek szerint a fiatalabb gyerekek számára az irónia megértésében a beszélő vélekedésének és szándékának felismerése okoz nehézséget. Ugyanakkor az adatok arra utalnak, hogy a megtévesztés szándéka olyannyira elfogadhatatlan számukra, hogy inkább változtatják meg a saját vélekedésüket, mint hogy megtévesztést feltételezzenek.

Filippova, E., & Astington, J. W. 2008. Further development in social reasoning revealed in discourse irony understanding. *Child development*, 79(1), 126-138.

Harris, M., & Pexman, P. M. 2003. Children's perceptions of the social functions of verbal irony. *Discourse Processes*, 36(3), 147-165.

Szücs M. & Babarczy A. 2017. The role of metapragmatic awareness in the development of irony comprehension, In Stavros Assimakopoulos ed. *Pragmatics at its Interfaces, Monton Series in Pragmatics* 17, De Gruyter Mouton, Berlin, 129-148.